

Η οικονομία χωρίς εσωτερική δυναμική

Του Νίκου Βέττα

Η ελληνική οικονομία εξέρχεται το καλοκαίρι από το τρίτο πρόγραμμα προσαρμογής, καθώς νέο πρόγραμμα δεν προβλέπεται να ακολουθήσει. Προκύπτουν δύο ουσιώδη ερωτήματα: Πρώτον, έχει υπάρξει η απαιτούμενη οικονομική προσαρμογή ώστε η οικονομία να κινηθεί από εδώ και πέρα σε πορεία ανάπτυξης; Δεύτερον, και ίσως το πιο σημαντικό, έχει αλλάξει ο τρόπος σχεδιασμού και άσκησης οικονομικής πολιτικής ώστε να υποστηριχθεί μια τέτοια αυτόνομη πορεία;

Η πρόοδος που έχει σημειωθεί την τελευταία δεκαετία σε κρίσιμους τομείς της οικονομίας δεν πρέπει να υποτιμάται. Μια θετική ματιά στην οικονομία καταγράφει πως δημοσιονομικά η χώρα δεν παράγει νέα ελλείμματα, ενώ και το εμπορικό ισοζύγιο έχει εξισορροπήσει σε μεγάλο βαθμό. Μάλιστα για αυτά τα «δίδυμα ελλείμματα» η εξισορρόπηση είχε στο μεγαλύτερο τμήμα

της επιτευχθεί ήδη από το 2014. Η ανταγωνιστικότητα έχει βελτιωθεί και πλέον καταγράφονται θετικοί ρυθμοί ανάπτυξης τόσο στην προηγούμενη όσο και στην τρέχουσα χρονιά. Το μέσο κόστος χρηματοδότησης της οικονομίας μειώνεται.

Μια περισσότερο αναλυτική ματιά, όμως, αποκαλύπτει σημαντικές αδυναμίες και λόγους για έντονο προβληματισμό και εγρήγορση. Το εμπορικό ισοζύγιο διορθώθηκε κυρίως μέσω ύφεσης και της συνακόλουθης συμπίεσης των εισαγωγών - μάλιστα, την περασμένη χρονιά η, αναιμική έστω, ανάπτυξη οδήγησε σε υψηλές εισαγωγές, που κινήθηκαν ισχυρότερα από τις εξαγωγές.

Στην πλευρά της δημοσιονομικής εξισορρόπησης, αυτή στηρίζεται σε μείγμα φορολογικών και ασφαλιστικών μέτρων και μείωση δαπανών με χαρακτηριστικά που λειτουργούν αντίρροπα προς την ανάπτυξη. Η ανταγωνιστικότητα έχει βελτιωθεί σχεδόν αποκλειστικά μέσω μείωσης στο μοναδιαίο

* Γενικός διευθυντής του IOBE και καθηγητής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών

κόστος εργασίας, ενώ από την άποψη των θεσμών που επηρεάζουν το επιχειρηματικό περιβάλλον έχει υπάρξει σχετική οπισθοδρόμηση σε κρίσιμους τομείς. Η καταγραφόμενη ανάπτυξη της οικονομίας είναι σημαντικά χαμηλότερη τόσο των στόχων (μόλις στο μισό για τη χρονιά που πέρασε) όσο και από αυτή άλλων ευρωπαϊκών οικονομιών. Το κόστος χρηματοδότησης μειώθηκε κυρίως λόγω των εξελίξεων στις αγορές κεφαλαίου και των πολιτικών που υιοθέτησαν οι κεντρικές τράπεζες, ενώ η απόσταση από το κόστος δανεισμού για άλλες χώρες παραμένει μεγάλη και ανησυχητική.

Συνολικά, κατά την τελευταία δεκαετία η οικονομία μπορεί να απέφυγε μια μη αναστρέψιμη καταστροφή, όμως προσαρμόστηκε κυρίως μέσω ύφεσης. Η κρίση δεν χρησιμοποιήθηκε αποφασιστικά ώστε να βελτιώσει με σταθερό τρόπο την παραγωγική μηχανή της. Ταυτόχρονα, ενδεχόμενη στασιμότητα ή νέα κρίση στη χώρα μας δεν αποτελεί πλέον σημαντικό κίνδυνο για τις άλλες ευρωπαϊκές οικονομίες. Το ότι η οικονομία προσαρμόστηκε ουσιαστικά μέσω ύφεσης και η αναπτυξιακή δυναμική είναι ασθενής δημιουργεί ερωτήματα.

Μπορεί να γίνεται η απαραίτητη πρόοδος στα θεσμικά χαρακτηριστικά της οικονομίας όταν αρθεί η αυστηρή εποπτεία των προγραμμάτων και όταν αυτό δεν έγινε με αυτή; Θα προωθήσει η οικονομική πολιτική τις απαραίτητες τομές για τη δημιουργία μιας πραγματικά ανοιχτής οικονομίας και όχι την ενί-

σχυση δομών που θα στηρίζονται στις στρεβλές σχέσεις με την εκάστοτε κεντρική ή τοπική πολιτική εξουσία; Εντός μιας μελλοντικής ευρύτερης κρίσης, αν, ή μάλλον μόλις, οι διεθνείς αγορές εντοπίσουν την Ελλάδα ως εκ νέου τον αδύναμο κρίκο της Ευρωζώνης, ποιες εξελίξεις μπορεί να δρομολογηθούν; Ποια διασφάλιση και προστασία από τις διεθνείς διακυμάνσεις, που είναι απολύτως αναγκαίες, πρέπει να δρομολογήσουν οι δανειστές και ποιο πλαίσιο εποπτείας πρέπει να συμφωνηθεί;

Συνολικά, έχει κανείς την αίσθηση ότι η ελληνική οικονομία και η πολιτική πρέπει τώρα, εκτός του πλαισίου προστασίας που υπήρχε, να απαντήσουν στις ουσιώδεις προκλήσεις. Οφείλουν δε να το κάνουν με τρόπο νηφάλιο αλλά αποφασιστικό. Αν η λήξη του τρίτου προγράμματος παρερμηνευτεί ως ευκαιρία για ανταλλαγή της οικονομικής προσαρμογής με πρόσκαιρα πολιτικά οφέλη, η δρομολόγηση κινδύνων και πιθανώς έντονων κρίσεων θα είναι αναπόφευκτη.

Το να εισέλθει η οικονομία σε μια επιπλέον δεκαετία χαμηλών προσδοκιών, ίσως με στασιμότητα αντί για βαθιά ύφεση, θα είναι τότε ένα σχετικά καλό σενάριο. Οι κίνδυνοι για μια ασθενή οικονομία που θα κινείται χωρίς ισχυρή εσωτερική δυναμική και χωρίς εξωτερική προστασία θα είναι συνεχείς. Βρισκόμαστε σε ένα σταυροδρόμι αποφάσεων με επείγουσα ανάγκη για αναγνώριση και ανάληψη ευθυνών από όλους.

